

WO II JOODSE AMSTERDAMMER MARCUS DE VRIES ONTSNAPTE VAKER AAN DE DOOD

DE NAZI'S STEEDS TE SLIM AF

Op miraculeuze wijze wist de vader van de Joods-Amsterdamse Sara de Vries in de Tweede Wereldoorlog meermaals te ontkomen aan jagende Duitsers en onbetrouwbare NSB'ers, en familieleden daar ook voor te behoeden. De overlevingsdrang van Marcus de Vries komt bij dochter Sara ieder jaar begin mei weer extra naar boven. Als laatste nog levende telg wil ze de bijzondere oorlogsgeschiedenis van haar familie levend houden.

door Marcel Vink

Vader Marcus was een zorgvuldig type, de oorlog liep als een rode draad door zijn leven. Hij was ook iemand die niet schroomde te vertellen over de verschrikkingen in de Tweede Wereldoorlog – in tegenstelling tot veel andere Joodse slachtoffers.

„Wat hij belangrijk vond om te onthouden, wat iedereen zou moeten weten en nooit moest vergeten, heeft hij me verteld.” De familie-kroniek kent opmerkelijke hoofdstukken.

Wonder

Marcus wist als door een wonder, en door gewiekst te zijn op cruciale momenten, te voorkomen dat hij werd afgevoerd naar een van de concentratiekampen. Hij wist wat er kon gebeuren, want op 5 april 1943 was hij er getuige van dat zijn ouders door de Duitsers werden weggehaald uit hun woning aan de Christiaan de Wetstraat nummer 60 (tegenwoordig 230), om via Westerbork gedeporteerd te worden naar vernietigingskamp Sobibór in Polen.

Direct na aankomst werden ze er, op 16 april, vermoord. „Een mof stond te la-

chen aan de overkant van de straat toen een foute Nederlandse politiemann in opdracht mijn opa en oma afvoerde. Mijn grootmoeder was slecht ter been en werd, omdat het hem niet snel genoeg ging, letterlijk de auto ingetrapt. Daarom werd zij direct bij aankomst in Westerbork opgenomen in de ziekenbarak. Dat gebeurde trouwens bij meer anderen.”

In Sobibór, aan de grens met Oekraïne, ligt een berg van menselijke as. In een periode van minder dan anderhalf jaar, van mei

1942 tot oktober 1943, zijn er in dit vernietigingskamp tussen de 170.000 en 185.000 Joden vermoord, waaronder ruim 34.000 uit Nederland. „De as van mijn grootouders ligt hier ook”, zegt de Amsterdamse. „De naam van de laan die direct naar de gaskamers voerde werd heel wrang de *Himmelfahrtstrasse* genoemd. Aan de zij-kanten van het pad hebben nabestaanden keien gelegd ter herinnering aan hun vermoorde familieleden.” Namen van haar familie

staan ook vermeld op het Holocaust Namen Monument in onze hoofdstad.

Na de razzia in Amsterdam-Oost vluchtte de jongen die zijn ouders zag verdwijnen net op tijd naar de Transvaalstraat, waar familie woonde en hij kon onderduiken. „Een 'goede' rechercheur waarschuwde hem. Hij zei: 'Marcus, je moet nu echt gaan.' Voor zijn eigen veiligheid.” Met enkele bescheiden bezittingen en op

gympen rende hij weg. Korterna keerde hij, met gevaar voor eigen leven, terug naar zijn ouderlijk huis om kostbare spullen op te halen. Want hij beseftte: wat achterblijft, wordt in beslag genomen.

Grote risico's

Twee keer kwam hij, terwijl hij grote risico's liep op straat, nog bij het huis van zijn ouders. De derde keer werd hij uitdrukkelijk gewaarschuwd door de burens. „Die kwamen naar buiten

Marcus de Vries overleefde de oorlog en vertelde daarna over de verschrikkingen.

en zeiden: 'Marcus, je moet uitkijken, want je bent een Jood en je mag de straat niet op. Straks pakken ze je.' Maar hij dacht op dat moment: als ik niet van alles weghaal, roven zij het.”

Na de Duitsers voelde hij aan dat hij ook de burens niet kon vertrouwen. Hij had gelijk. Toen de oorlog was afgelopen en bleek dat hij het enige nog levende familielid was, ging hij direct naar zijn ouderlijk huis. Er bleken vreemden te wonen. De naaste burens nodigden hem uit om een kopje thee te drinken.

„Die kopjes bleken van zijn eigen ouders, hij herkende ze meteen. Hij zag ook het dressoir van zijn vader en moeder, een tafeltkleed, en nog meer. Hij bedankte de mensen voor de thee, ook voor het bewaren van de spullen, en gaf aan dat hij ze weer kwam ophalen met een bakfiets.” Maar dat waren de burens niet van plan... „Ze vertelden hem dat ze zijn ouders plechtig hadden beloofd alles persoonlijk aan hen te zullen overhandigen. Aan hem wilden ze het niet geven. Na-

tuurlijk wisten ze dat zijn ouders waren omgebracht.”

De vader van Sara had een broer, die bij de Amsterdamse regenjasfabriek Hollandia Kattenburg in Amsterdam-Noord werkte. Op 11 november 1942 werd de fabriek omsingeld door de Duitsers en alle Joodse medewerkers en hun familieleden werden gearresteerd en afgevoerd. Dit zoemde door Amsterdam. Marcus snelde naar de Transvaalstraat, waar zijn schoonzuster Eva en nichtje Lineke woonden. Hij wilde ze beschermen en schreef op een A4'tje het woord 'mazelen'. Hij plaatste het briefje achter het raam.

Vermomming

„De Duitsers waren in die tijd als de dood voor infectieziekten, en mazelen kwam regelmatig voor. Diezelfde avond kwamen de 'overvalwagens' langs, maar ze reden het huis voorbij. Eva en Lineke kregen respijt tot 11 maart 1943, dat was een geluk. De achtergebleven werknemers van de fabriek moesten voor de Duitsers aan de slag”, aldus Sara.

Om niet alsnog gepakt te worden vermomde haar vader zich. Hij maakte zijn haar wit met waterstofperoxide en droeg een hoed. Het bood geen soelaas. Nadat iemand hem herkende, werd hij alsnog opgepakt. „In een portiersloge van het Koninklijk Instituut der Tropen, waar hij naartoe moest, werd hij helemaal in elkaar getrapt. Hij had bijna geen tanden meer over.” Zijn einde leek toch nog nabij.

„Een zogenaamde 'goede Duitser' die hem op de tram moest zetten naar de Hollandsche Schouwburg, waar Joden zich moesten melden om gedeporteerd te worden, zei ineens tegen hem: 'Renn, Jude! Schnell, Renn!' Ofwel: ren voor je leven, Jood! Haar vader vertrouwde de Duitser in eerste instantie niet. „Hij zei: 'Als ik ga rennen, schiet je me meteen in mijn rug.' Waarop die man zei dat hij dat zeker zou doen als hij er nu niet snel vandoor ging.”

Het was, door een bijzondere speling van het lot, zijn zoveelste ontsnapping aan de dood.

Sara de Vries wil de bijzondere geschiedenis van haar familie levend houden.

FOTO
MATTY VAN
WIJNBURG